

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1909 kl. 3 e. m.

Sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omedelbart utöfvande å allmän rådstuga eller kommunalstämma af beslutanderätten i frågor rörande rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl.

I tvenne inom Riksdagen väckta motioner, hvilka för förberedande behandling öfverlämnats till sammansatta bevillnings- och lagutskottet, har föreslagits, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utarbetande af förslag till sådana ändringar i nu gällande författningar, att beslutanderätten i frågor rörande rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl skulle utöfvas omedelbart å allmän rådstuga eller kommunalstämma.

Så har herr *K. J. Ekman* i en inom Första Kammaren väckt *Motion I: 1.* motion, n:o 1, anført:

»Frågan om ett ökadtt inflytande för kommunerna beträffande rätten till detaljhandel med brännvin, vin och öl har inom de breda lagren af vårt folk alltmera trädt i förgrunden. I den mån sträfvandena härutinnan uppbäras af ett verkligt nykterhetsintresse och af omsorgen om

vårt folks fysiska och andliga väl, äro de ock förtjänta af synnerligt beaktande. I detta afseende behöfver jag endast hänvisa till de skäl, som upprepade gånger från sakkunnigt håll anförts inom Riksdagen vid behandlingen af hithörande spörsmål.

Enligt nu gällande förordningar om försäljning af brännvin och om försäljning af vin och öl af den 9 juni 1905 äger å *landet* kommunen — med undantag allenast för äldre gästgifverier samt utskänkning vid badorter m. m. — rätt att förhindra all utskänkning eller utminuterung af såväl brännvin som vin och öl, och torde de allra flesta landskommuner i riket äfven hafva begagnat sig af denna rättighet. I *städerna* har kommunen samma makt, utom i fråga om tillstånd att till afhämtning försälja vin och öl. Emellertid hafva dessa bestämmelser för städerna i allmänhet icke i nykterhetsvänligt intresse ledt vidare än till mer eller mindre omfattande inskränkningar i försäljningsrättigheternas antal. Totalt förbud lärer ha beslutats endast af en enda af landets städer.

Krafvet på ett ökad kommunalt inflytande uti ifrågavarande afseende har sålunda sin största betydelse för städerna. Att dessa hittills visat sig mera obenägna än landsbygdens kommuner att begagna sig af sin makt härutinnan torde bero på flera samverkande orsaker, icke minst den att de ekonomiska intressena af spritdrycksförsäljningen äro ofantligt mycket större i städerna än på landsbygden. Som bekant kommer dock detta intresse till följd af de vid förordningen om försäljning af brännvin den 9 juni 1905 fogade öfvergångsstadganden att så småningom i väsentlig grad minskas.

En annan orsak är emellertid otvifvelaktigt att söka däruti, att — under det att beslutanderätt i hithörande frågor inom landskommunerna nästan undantagslöst utöfvas *omedelbart* å kommunalstämmorna — enahanda beslutanderätt däremot i städerna nästan lika undantagslöst utöfvas, icke *omedelbart* å allmänna rådstugan utan *medelbart* genom stadsfullmäktige. Det stora flertalet af dessa väljes icke uteslutande eller i första rummet med hänsyn till nykterhetsfrågorna utan med hänsyn till kandidaternas ställning och förmåga med afseende å kommunens förvaltning i det hela. Och mången, som vid en personlig omröstning angående en speciell nykterhetsfråga skulle vara benägen att stödja de nykterhetsvänliga sträfvandena, anser sig, då fråga är om val af stadsfullmäktige, icke kunna taga särskild hänsyn till dessa, utan röstar på den kandidat, som i allmänhet sedt är bäst skickad att utföra ett gagneligt kommunalt arbete.

Därest frågorna rörande rätt till handel med spirituösa drycker undantoges från stadsfullmäktiges beslutanderätt och förlades till allmänna rådstugan, där nykterhetsintressena mera obehindradt kunde komma till sin rätt, skulle helt visst nykterhetssaken därpå vinna, i all synnerhet efter den betydande demokratisering af den kommunala rösträtten, som redan blifvit preliminärt beslutad.

Tanken att från kommunens valda fullmäktige undantaga beslutanderätten i visst eller vissa ämnen, såsom här ofvan antydts i fråga om försäljningen af spritdrycker, är redan nu icke främmande för våra kommunallagar. Förordningen om kommunalstyrelse på landet innehåller nämligen i 33 § att, om kommunens beslutanderätt är öfverlåten å kommunalfullmäktige, vissa i nämnda paragraf uppräknade ärenden, såsom afhändande af kommunen tillhörig fastighet m. m., likväl ej må af kommunalfullmäktige upptagas, utan skola alltid å kommunalstämma handläggas.

Ett sådant undantag beträffande försäljningen af spirituösa drycker är så mycket mera befogadt, som frågan härom är af en så viktig och omfattande social och sedlig innebörd och berör så omedelbart hemmen och de enskilda medlemmarna af kommunen, att den *omedelbara* beslutanderätten här otvifvelaktigt är den naturligaste och riktigaste. Och då de röstägande på landsbygden i regeln hafva denna fördel, synes det vara fullt berättigadt att fordra, att äfven städernas röstberättigade invånare, män och kvinnor, må beredas rätt att i en sedlighetsfråga af så genomgripande betydelse som den nu nämnda själfva omedelbart besluta för eller emot.

Jag anser sålunda, att beslutanderätten i alla sådana frågor rörande rättighet till försäljning af spirituösa drycker, hvilka enligt förordningarna om försäljning af brännvin samt af vin och öl skola hänskjutas till kommunens afgörande eller utlåtande, bör tillkomma — icke stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, genom hvilka kommunens beslutanderätt endast medelbart utöfvas — utan kommunens röstberättigade medlemmar omedelbart å allmän rådstuga eller kommunalstämma äfven i de kommuner, där stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige finnas.

Anmärkas bör, att frågan härom kan bedömas alldeles oberoende af frågan om införande af lokalt folkomröstningsveto. Ty dels är det ovisst, om denna fråga under den närmaste framtiden kan bringas till lösning, och dels skulle ju allt framgent det af mig antydda sättet för utöfvande af kommunernas beslutanderätt äga tillämplighet och blifva

nykterhetssaken till gagn i alla de kommuner, där folkomröstningen komme att utfalla till förmån för spritdrycksförsäljningens bibehållande, för bestämmande af den större eller mindre omfattningen af denna försäljning.

För reformens genomförande erfordras emellertid åtskilliga ändringar i de nu gällande kommunallagarna och, såsom en följd däraf, äfven jämkningar i de omförmälda försäljningsförordningarna; och då nämnda ändringar lämpligast torde bära genom Kungl. Maj:ts försorg utarbetas, hemställer jag vördsamt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen, i den mån sådant grundlagsenligt bör ske, framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att beslutanderätten i frågor rörande rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl må tillkomma kommunens röstberättigade medlemmar omedelbart å allmän rådstuga eller kommunalstämma äfven i kommuner, där stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige finnas.»

Motion II:
182.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 182, hafva herrar *Gust. Månsson* och *S. J. Larsson* i Gallstad yrkat, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen, i den mån sådant grundlagsenligt bör ske, framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att beslutanderätten i frågor rörande rättighet till försäljning af spirituosa, vin och öl må tillkomma kommunens röstberättigade medlemmar omedelbart å allmän rådstuga eller kommunalstämma.»

Motionärerna stödja detta yrkande på en så lydande motivering:

»Frågan om ett ökad inflytande för kommunerna, beträffande rätten till utskänkning af spirituosa, vin och öl, har inom den allmänna folkmeningen alltmera gjort sig gällande.

För att motivera skälet för ett sådant ökad inflytande torde endast behöfva påpekas det kända förhållandet, att på många platser utskänkning förekommer rakt i strid mot samhällets flertals önskan.

Inom Riksdagen har ju denna folkmening tagit sig uttryck i det s. k. »lokala vetot». Men då detta är grundadt på »allmänna folkomröstningens» princip, torde det dröja ännu i många år, innan detta önskemål kan förverkligas.

Därför torde skäl vara att tillse, huruvida ett på social sund grund hvilande steg i rätt riktning redan nu kunde tagas till nykterhetens befrämjande.

Da inom kort en ny kommunalförfattning föreligger med betydligt förändrad och utsträckt rösträtt, vore enligt vårt förmenande lämpligt att öfverlämna *beslutanderätten* rörande utskänkning af spirituosa, vin och öl till allmän rådstuga i stad och kommunalstämma på landet.

För en sådan reforms genomförande erfordras emellertid åtskilliga ändringar i kommunallagarna som ock i gällande försäljningsförfordningar, hvilka ändringar lämpligast torde ske genom Kungl. Maj:ts försorg.»

Vidkommande först herr Ekmans ifrågakomna motion får utskottet anföra följande:

Enligt nu gällande lagstiftning skall fråga om rätt till detaljhandel med brännvin väckas i stad hos stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, hos allmän rådstuga. Afslås förslaget, kan ej frågan i annan ordning upptagas till pröfning. Anses däremot detaljhandel med brännvin böra medgifvas, skall stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans beslut därom underställas vederbörande befallningshafvandes pröfning och vara åtföljdt af magistratens yttrande i saken.

Å landet väckes dylikt förslag genom framställning hos kommunalnämndens ordförande, hvarefter förslaget, åtföljdt af kommunalnämndens yttrande, öfverlämnas till kommunalstämmans pröfning.

Varder förslaget ogilladt af kommunalstämman, förfaller frågan. I annat fall skall saken underställas Konungens befallningshafvandes pröfning, som har att lämna annan kommun, för hvilken den ifrågasatta rörelsen kan vålla olägenhet, tillfälle att yttra sig i saken.

Tillstånd att utskänka vin och öl meddelas af Konungens befallningshafvande, som ifråga om utskänkning i stad, med undantag af Stockholm, har att infordra utlåtanden i saken från magistraten och stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, af allmän rådstuga. Å landet skola yttranden afgifvas af kommunalnämnd och kommunalstämma. Hafva de kommunala myndigheterna, som i saken hörts, samfäldt afstyrkt inkommen ansökning, må densamma ej bifallas.

Vidkommande rätten till försäljning af vin och öl till afhämtning äro särskilda föreskrifter gifna.

Af denna redogörelse torde framgå, att den nu gällande lagstiftningen sökt omgärda beslutanderätten i frågor om försäljning af brännvin, vin och öl med de garantier, som kunna anses ägnade att förebygga hvarje missbruk af denna rätt. Den vetorätt, som lagts i de kommunala representationernas händer, har, enligt hvad statistiken gifver vid

*Utskottets
yttrande.*

handen, ledt därtill, att utskänkingsrättigheternas antal i betydande mån nedgått; och de inskränkningar, som genom beslut inom kommunerna vidtagits med afseende på utöfvandet af dylika rättigheter, gå vida utöfver de begränsningar, som i gällande lag äro stadgade. De myndigheter, som hafva att träffa afgörande i dessa frågor, hafva onekligen i stort sedt i sina beslut låtit sig ledas af uppfattningen om det allmänna bästa, och utskottet har icke funnit, att några omständigheter blifvit förebragta till stöd för en motsatt mening. Det allmänna bästa kan icke antagas blifva bättre tillgodosedt genom beslut å allmän rådstuga eller kommunalstämma än hos de korporationer, som utgöras af kommunens förtroendemän. En tillfredsställande och verkligen vägledande utredning kan lättast åstadkommas inom ifrågakomna delegationer. Då kommunernas fullmäktige bära ansvaret för den ekonomiska förvaltningen inom kommunen, vore det uppenbarligen icke rätt, att de ställdes utom hvarje inflytande på afgörandet af frågor, som för kommunernas ekonomi hafva stor betydelse.

Några skäl att för nu ifrågavarande ärenden föreskrifva ett annat behandlingssätt än för öfriga ärenden, som falla under stadsfullmäktiges eller kommunalfullmäktiges beslutanderätt, synas därför icke föreligga.

Då utskottet sålunda anser sig böra afstyrka herr Ekmans ifrågakomna motion, lärer särskildt yttrande icke erfordras öfver herrar Månssons och Larssons motion, n:o 182, hvilken, i hvad den afser ändring af nu gällande föreskrifter, får anses sammanfalla med herr Ekmans framställning.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner, n:o 1, af herr *Ekman*, och n:o 182, af herrar *Månsson* och *Larsson* i Gallstad, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 maj 1909.

På sammansatta bevillnings- och lagutskottets vägnar:

AXEL SCHOTTE.

Reservation:

af herrar *Schotte*, *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, *Berg* i Göteborg, greve *Hamilton*, *Pettersson* i Södertälje och *Jansson* i Edsbäcken emot utskottets motivering.
